

В. А. Лизогуб,

доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОКТРИНА ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В КИТАЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

На початку 1960-х рр. були прийняті надзвичайні заходи з ліквідації наслідків «великого стрибка». Політика «врегулювання» народного господарства проводилася під керівництвом Чжоу Еньлая, Ден Сяопіна і Лю Шаоци. Ціною великих витрат до середини 1960-х рр. вдалося відновити підірвану різними невинуватими експериментами економіку. У грудні 1964 відбулася 1-а сесія ВЗНП 3-го скликання, на якій прем'єр Державної Ради КНР Чжоу Еньлай оголосив про виконання завдання врегулювання економіки і висунув програму розвитку народного господарства, що отримала назву «програма 4 модернізацій» (промисловість, оборона, наука і техніка).

В травні 1966 почалася «культурна революція», яка тривала понад 10 років, завдала удару по виконанню цієї програми. Вона порушила нормальний процес розвитку Китаю і завдала великої шкоди країні. «Культурна революція» була розпочата головою ЦК КПК Мао Цзедунем і була спрямована проти його політичних противників, перш за все проти голови КНР Лю Шаоци і генерального секретаря ЦК КПК Ден Сяопіна, які в багатьох документах «культурної революції» називалися «особами, що стоять при владі в партії і йдуть по капіталістичному шляху». У результаті в ході «культурної революції» політичні противники Мао Цзедуна були ізольовані, громадські організації (партія, профспілки, комсомол) були усунені з політичної арени. Серед жертв «культурної революції» були багато видних партійних діячів і воєначальників, численних кадрових працівників різних рівнів. У боротьбі за владу в 1974 – 75 лідуючу роль захопила т. зв. «Банда чотирьох», яку очолила Цзян Цин – дружина Мао Цзедуна. Після смерті Мао Цзедуна у вересні 1976 вона намагалася захопити верховну владу в країні, проте в жовтні 1976 Політбюро ЦК КПК вдалося відсторонити «банду чотирьох» від влади, провести арешти Цзян Цин і близьких до неї осіб і провести численні кадрові перестановки на вищих посадах у ЦК КПК, державі та армії.

У результаті змін, що відбулися вже в 1977 Ден Сяопіну вдалося повернутися на всі раніше займані посади в партії та уряді і в своїй практичній діяльності реалізувати висунуту ним тезу про орієнтацію на економіку як єдино вірний крок на шляху виходу з кризи і відродження країни. Основні положення програми Ден Сяопіна були викладені ним у доповіді на 3-му пленумі ЦК КПК 11-го

скликання в грудні 1978 року. Рішення 3-го пленуму ЦК КПК про вдосконалення господарського механізму та врегулюванні економіки стимулювали розвиток в китайському селі системи сімейного підряду та виробничої відповідальності, що неабиякою мірою сприяло оздоровленню економіки.

Комплексна програма розвитку КНР, стратегії реформи була розглянута і прийнята на XII з'їзді КПК (вересень 1982). Було вирішено, що Китай буде будувати соціалізм з китайською специфікою.

Головним принциповим моментом в теорії реформи економічної системи в Китаї з'явилася нова постановка цілей економічної реформи в умовах соціалізму. Протягом 20 з більшим років реформи були вироблені три основних економічних гасла, що відповідають трьом основним етапам реформи. На першому етапі (грудень 1978 – вересень 1984) було висунуто гасло «планова економіка – основа, ринкове регулювання – доповнення». У цей період головна увага приділялася селу, але й у місті проводилися експерименти з розширення господарської самостійності підприємств, створювалися спеціальні економічні зони (СЕЗ). Для другого етапу (жовтень 1984 – грудень 1991) розгортання реформ використовувався гасло «планова товарна економіка». На цьому етапі центр ваги реформи перемістився з села в місто, державні підприємства стали головною ланкою всієї реформи в цілому, і основну увагу при переході до ринку було приділено реформі цін. При цьому реформа стала поступово поширюватися на соціальну сферу, розвиток науки, техніки та освіти. Третій етап, який проходить з початку 1992 по даний час, йде під гаслом «соціалістична ринкова економіка». На цьому етапі формується нова економічна система, де головним є подальше розширення і розвиток ринку, створення нової системи управління підприємствами, а також формування нової системи макрорегулювання і контролю з боку держави.

Навесні 1989 в КНР розгорнулися масові хвилювання і демонстрації, які фактично стали виразом невдоволення різних соціальних верств і груп ходом і результатами реформ, відставанням темпів реформи політичної системи від економічної реформи. Незадоволеність ходом реформ вивела людей на демонстрації і мітинги на площу Тяньаньмень у Пекіні, на вулиці і площі інших китайських міст. Китайське керівництво прийняло рішення використовувати армію для придушення народних хвилювань. В ніч з 4 на 5 червня 1989 р. у Пекін увійшли танкові колони під командуванням генерала Ян Байбіна, сміли всі побудовані демонстрантами барикади і встановили в місті порядок. Генеральний секретар ЦК КПК Чжао Цзянь був знятий з посади і на його місце був обраний Цзянь Цземінь, який на протязі більше 10 років уособлював собою керівника «третього покоління».

На початку 1997 помер основний організатор всіх китайських реформ 1980 – 90-х рр. Ден Сяопін. Однак після його смерті в політичному житті Китаю не сталося принципових змін. Проведений у вересні 1997 XV з'їзд КПК схвалив

політичну систему КНР з її основою у вигляді Зборів народних представників як головного органу законодавчої влади, заявив про неприйнятність для Китаю західних політичних моделей і підтвердив монополію КПК на владу при сформованій системі консультацій і співпраці між КПК і іншими партіями через Народну політичну консультативну раду Китаю (НПКРК).

Т. О. Матвєєва,

доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЖЕРЕЛА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА ГЕТЬМАНЩИНИ

Сучасному українцю для створення демократичної правової держави, яка тривалий час перебувала у складі Російської та Австро-Угорської імперій, а згодом Радянського Союзу – необхідно концептуально переосмислити процес розвитку держави і права України. В умовах ринкової економіки в Україні відбувається підвищений інтерес громадян до історії національного права. Науковці-правознавці повинні об’єктивно дослідити законодавство власної української держави, якою була Гетьманщина. Це має велике значення в умовах вдосконалення чинного законодавства.

Дослідження історії кодифікації права на Україні почалися у першій половині 19 ст. Першим вченим-юристом, який опублікував з коментарями у 1879 році звід українського національного права “Права, по яких судиться малоросійський народ 1743 року” був О. Ф. Кістяківський. Глибокі дослідження всієї кодифікації українського права 18 століття здійснили В. Латкін, І. Каманін, М. Володимирський-Буданов, М. Грушевський та інші. В радянський період ця тема була досконало вивчена такими істориками держави і права, як П. А. Ткач, С. Юшков, В. Месяц знайшов в архівах оригінал “Прав, по яких судиться малоросійський народ” та іншими.

Визвольна війна українського народу проти Речі Посполитої 1648-1654рр. внесла суттєві зміни в стан джерел та розвиток права в Україні – змінилася сама суть права, з’явилися нові його норми. Це стосувалося насамперед питань земельної власності й володіння, станової належності, козацького самоврядування, обсягу свободи селян.

Коли Гетьманщина, згідно з “Березневими статтями 1654 року” увійшла до складу Росії – цей договір встановлював, що попередні права, якими керувало-